

IOAN PETRU
CULIANU

Arta fugii

Povestiri

Ediția a III-a

Cu desene de Ioan Petru Culianu,
Cornel Mihai Ionescu și Dorin Liviu Zaharia

Prefață de Dan C. Mihăilescu

POLIROM
2025

Cuprins

<i>Prefață la ediția întâi. Arta fugii din lume?</i>	
<i>O singurătate cât lumea! (Dan C. Mihăilescu)</i>	5
<i>Cuvînt lămuritor asupra ediției întâi</i>	
<i>(Tereza Culianu-Petrescu)</i>	15
<i>Notă asupra ediției a doua</i>	
<i>(Tereza Culianu-Petrescu)</i>	21

IMAGINAȚI ARMATA ÎN GOLF

<i>„Și-am rîs, prostește, fără voia mea...”</i>	25
<i>Atmosferă senină</i>	28
<i>În loc de început: mereu început</i>	31
<i>Obiecte în mișcare</i>	33
<i>Seara, lângă perete</i>	37
<i>Imaginați armata în Golf</i>	48
<i>Întîmplarea ciudată a unei clase</i>	55
<i>Un fel de absolut</i>	60

ARTA FUGII

<i>„Volumul de față mimează...”</i>	67
<i>Arta fugii</i>	68
<i>Inelele nopții</i>	70
<i>Impas</i>	71
<i>Echinocțiu cu soare roșu</i>	73
<i>Pisica turbată</i>	76

Coama calului de carton	78
Domesticire divină.....	79
Închizătoarea de sticlă.....	81
Cămașa roșie.....	83
Urme	86
Lumină.....	89
Înainte de fugă	93
Fuga I: Numerele.....	98
„Aș vrea să scriu despre spaimă...”	101
„Cum presimți o hienă...”	102
„Noaptea sufletul meu...”	104
Fuga II: „Să nu pierdeți cumva actul acesta...”	105
Canon I: Copilăria culorilor	113
Nici... nici.....	119
Discuții în jurul fizionomiei	121
Fuga X: Apoteoza omului gotic sau cele zece zile.....	125
Jocul de zaruri	141
Oglinda ovală.....	151
Fuga XIV: Oreste Regele Sunetelor	163
Maia.	179
Fuga XVI: Executorul testamentar.....	182

PAZĂ BUNĂ

Istoria I	187
Istoria II	190
Istoria III	193
„Ținuturi peste care prevestirile...”	197
Pază bună	199
„Nădăjduiesc să găsesc izvorul...”	214
O răzbunare	220
Noapte	239

MOARTEA ȘI FATA

Moartea și fata	247
-----------------------	-----

ADDENDA I

Fragmente din <i>Moartea și fata</i>	283
--	-----

ADDENDA II

Fuga XV: Despre delatiune	293
Căldura și liniștea	299
Descîntecul de negrușcă.....	306
O boabă de mărgean	316
Fugă.	328
Fuga XXVIII.....	330
„Adeseori m-am gîndit...”	332
Fragmente	335
Fantasticul limbilor necunoscute.....	336
Despre mitomanie.....	339
VARIANTĂ LA „CĂLDURA ȘI LINIȘTEA”	342

Un instinct al ghicitului se ridică uneori din sufletul meu cu o siguranță uluitoare: trec pe lângă un local și știu că înăuntru se află o persoană anume. La ora nouă și un sfert, cu martori, am știut că prietenul meu Ottimo, care se întorcea în țară cu mașina, trece granița. Exemplele acestea se pot multiplica la oricare atenție îndreptată către ele. Dar faptele senzaționale nu mă interesează. Dacă educ raporturile dintre suflet și partea pe care o percepem noi din el prin gânduri, o fac în cu totul alte țeluri. Voi reuși, sunt sigur, voi reuși, *văd aceasta*. Într-un chip mult mai umil decât și-ar închipui oricine.

Scriu acum sub puterea unei vedenii. Am început istoria asta de zeci de ori; ultima încercare am rupt-o alaltăseară: era seacă, științifică, goală. Astăzi s-au deschis baierile necunoscutului și scriu mînat de o vedenie. Am avut o zi foarte tulburată; nici acum nu sunt singur. Am ales să nu fiu singur. Voi povesti totul așa cum mă voi pricepe mai bine. Fie ca nici unul din cuvintele mele să nu fie calp, iar dacă vor folosi cuiva, acela să primească prin ele forța de rupere care mie – cel din afară, cel privit de mine –, astăzi, îmi lipsește încă. Minunată, cumpănită rupere: „Wenn ich predige, pflüge ich zu sprechen von Abgeschiedenheit“, spune Meister Eckhart. „Abgeschiedenheit“ înseamnă *rupere, separație*. Fie ca vorbele mele să fie rupte de zgură. Acesta este lucrul pentru care mă rog acum.

*

Iată, în aceste pagini mă port ca și cum aș fi în primul entuziasm al unei descoperiri. Nu mă interesează nimic din afară, îmi regăsesc starea de acum un an cînd am citit prima oară vorbele lui Meister Eckhart. Nici un fel de vibrație

nu răsuna în paginile seci scrise de un an încoace, analize mai minuțioase nu știu dacă a avut vreodată cineva curajul să facă. „Să-ți despoi inima“ – așa spunea Poe. Povestea aceasta e o despuiere a inimii. Sunt puternic acum, chiar dacă puterea îmi vine de la un demon. Sunt mai puternic și mai curat decât în viața mea simplă, de om obișnuit. Arta vine de la zei, spunea Ion. Cîte lucruri minunate aș putea spune despre zei, înțelegerea mea s-a deschis cam cît o gămălie de ac, pe acolo pătrunde lumină. Fie ca această lumină să pătrundă în cele mai adînci unghere ale inimii, să răscolească întunericul și să-l alunge. Atunci în locul inimii mele va fi o floare roșie, dogorind ca soarele. Și mai fie ca omul obișnuit care sunt să nu dea înapoi îngrozit de aceste pagini.

Am spus și vreau să atrag luarea-aminte că sunt un om obișnuit, pe de-a-ntregul și întreg. De aceea toate lucrurile din această carte vor fi, întrucîtva, obișnuite. Nu este vina mea dacă oamenii nu știu să citească în aceste lucruri obișnuite. Pentru mine ele sunt semne ale unei ordini care funcționează deasupra răului și bine-lui, prin rău și bine. Îmi lipsește azi ceea ce am avut ieri și în toate zilele trecute: răbdarea de a mă opri la fapte, în ordinea lor poate. Am să încep oricum de la ultima veste, fără nici o importanță în sine, pe care am primit-o ieri de la Vlad: Diana a murit. Dorința mea ar fi fost să nu bag în seamă un fapt pe care oricum îl prevăzusem trei ani înainte. O visam de cîteva nopți însă, iar alaltăieri am rupt începutul unei cărți în care urma să vorbesc în cea mai mare parte despre ea. L-am rupt pentru că era mult prea uscat. Astă-noapte a revenit într-un vis pe care nu am dorit să-l țin minte. Repet, sunt un

om obișnuit și nu mă interesează *urmarea* întâmplărilor din lanțul cărora m-am rupt. Sau poate, din contra, sunt neobișnuit de prevăzător cu această „a doua lume“ ale cărei porți mi s-au întredeschis, dar știu că nu are în ea nimic minunător, ci numai plîns și scrișnire a dinților. Rațiunea mea are un mers bun și nu se lasă ademenită de descoperiri ușoare; ea așteaptă acea împlinire a florii care nu dă încă decît numai aceste semne. Dar destul cu aceste lucruri; s-ar putea crede că e vorba de mai mult decît poate înțelege un om într-o viață normală și acest lucru nu e adevărat.

Starea mea este bună de cînd am primit vestea morții Dianei, doar atît: am dat unele semne de oboseală și înstrăinare; de exemplu, am intrat imediat după aceea la un film, ceea ce de un an încoace nu mi s-a mai întîmplat decît în zilele de boală, cînd permiteam lumii exterioare să pătrundă mai mult în mine. Nu știu dacă este bine, dar așa este. Nu m-am hotărît să părăsesc lumea, ar fi repede și imatur. Pentru aceasta aștept clipele care-mi vor fi arătate. În al doilea rînd, știu că ruperea trebuie să fie lină, pentru a nu ajunge să disprețuiești nimic din ceea ce ai făcut și fac alții într-o ignoranță continuă. Iar astăzi de asemenea am preferat să nu scriu aceste rînduri singur în camera mea; prezența unei femei care nu-mi aparține mă liniștește încă în chip misterios. Toate acestea sunt mici superstiții, dar poate că nu sunt superstiții. Voi conveni însă asupra micimii lor.

Am simțit aseară nevoia de a sta de vorbă cu cineva; am fost pe la M., omul care m-a ajutat și altădată. N-aveam nevoie propriu-zis de ajutor, eram numai puțin surescită, atîta tot. Am înțeles că în ciuda bunelor lui intenții și a iubirii lui adevărate, o experiență personală rămîne

închisă în cel ce o are. Că în unele privințe eu știu mult mai multe decât el, în schimb nu am girul științific pentru a mă face auzit. Nu sper ca această carte să-mi dea vreodată dreptul de a îngriji vreun bolnav; deși așa ar trebui să se întâmple. Ei bine, pentru M., Diana avea numai o aparență demonică. (Voi explica mai târziu ce înțeleg prin cuvântul „demonic“; mie îmi este atât de limpede, încât nu sunt acum în stare de acest efort.) Mie în schimb mi-a relevat femeia, mai înaltă și mai joasă în același timp decât orice om pe care l-aș fi putut afla. Nu-i puteam explica asta lui M., care m-ar fi socotit eretic, n-ar fi înțeles desigur, sau n-ar fi vrut să înțeleagă. Am plecat dorind să-mi petrec noaptea în lucru, dar după o oarecare ordine prin fișe și programul de lecturi, m-am culcat. Am visat-o iarăși – m-aș istovi în zadar să-mi amintesc întâmplările, și de altminteri nici nu doresc asta. Pentru mine totul este trecut, nu însă un trecut lipsit de importanță. Poate greșesc ferindu-mă acum de el; ceea ce voi încerca prin această carte este să îndepărtez cât mai mult partea lui demonică, să-i înlătur puțința de a-mi face rău, pe care o are negreșit.

II

*Mundus: „...dragoste spurcată, rachi
otrăvit, tutun blestemat.“*

(V. Voiculescu – *Zahei Orbul*)

Acum cinci ani am părăsit orașul meu ca să intru student la filologie clasică. N-am să vorbesc despre șovăielile de atunci, nu fiindcă m-aș feri de ele, dar ar încâlci prea mult o poveste și așa îndeajuns de complicată. E destul să spun

că în liceu pregătirea mea a mers în direcția științelor exacte, în care dovedeam o anumită destoinicie. Când am intrat la facultate nu știam bine latina, și deloc greaca; diferențele acestea s-au menținut după primul an; limba sanscrită m-a atras de la început mai puternic. Nu pot despărți viața mea de studiu; chiar în cei doi ani de întrerupere care au urmat, activitatea mea a fost necurmată. M-au interesat mult psihologia și filozofia Renașterii. De un an abia pot spune însă că m-am trezit dintr-un fel de somn al minții; știu că o voi educa din nou pînă la un prag la care n-a ajuns din cele mai înverșunate perioade de însingurare din vremea liceului.

Cînd am plecat de acasă am rupt multe legături care uneau familia mea de o întreagă tradiție universitară a orașelului natal. Nu pot să ascund că pe vremea aceea disprețuiam aceste legături și mi se părea că trebuie să fiu și primul și singur. Mai tîrziu am început să pricep superioritatea zdrobitoare a strămoșilor mei față de mine, să mă consider – dimpotrivă – degenerat și neputincios. Nici una din aceste păreri nu e dreaptă: într-adevăr, eu trebuie să cuceresc ceva și singur și unic, dar în respectul unei tradiții de care nu am nici cel mai mic motiv de rușine.

Nu ascund, iarăși, că în vremea aceea raporturile familiale mi se păreau sufocante și distrugătoare din toate punctele de vedere; am cîștigat iubirea abia la distanță, meditînd aproape zi de zi la ea, la început plin de remușcare – apoi de seninătate. Fără acei doi ani obscuri din viață, fără Diana adică, aș fi fost un european medicu, poate excesiv de deștept – tipul sofistului sau al fariseului. Destinul meu a fost însă altul – rod al unor căutări și căderi tainuite din vremea adolescenței. Există o lege cosmică, înglobînd

toate viețuitoarele. Ea ar putea avea diverse forme: devii ceea ce gîndești că ești, găsești întotdeauna numai ce cauți, bați și ți se deschide ușa la care bați. Garcia Lorca spunea „quē esfuerzo del caballo por ser perro“, și aceasta este cu precădere adevărat pentru oameni: cîtă străduință pentru a fi josnici ori pentru a fi buni!

Eu îmi doream la șaptesprezece ani o dragoste uriașă, nemaivăzută, care să-mi întoarcă existența cum o mîină puternică frînge bara groasă de oțel. Mă aflam în vacanță la munte și am întîlnit acolo un băiat care s-a oferit să-mi dea în cărți. Am acceptat din plictiseală, fără cea mai mică încredere. Iată ce-mi amintesc că se spunea: „Ai întîlnit un bărbat care are anumită importanță în viața ta. Ferește-te, căci îți vrea răul. Vor fi două femei în viața ta, una blondă și cealaltă mai roșcată. Va fi o mare ceartă între ele. Cea roșcată va ieși învingătoare, dar îți vrea răul. Vei fi foarte zbuciumat și ți se vor întîmpla multe rele.“ Am zîmbit superior, zicîndu-mi că în existența mea așezată de studios și scriitor (pentru că scriam de mult și publicasem cîte ceva), un zbucium prea mare nu e cu putință. Deși, îmi spuneam, este de dorit. Mai bine orice decît această existență uscată. „Pune-ți ceva în gînd“, mi-a spus. Și-atunci mi-am pus în gînd, cu încredere și putere: „Doresc o dragoste mare, nemaivăzută, care să mă preschimbe și să mă înnoiască.“ S-au mișcat cărțile și într-un tîrziu, după încruntări, mi-a zis zîmbind: „Ei bine, bagă de seamă, se va întîmpla mai repede și mai covîrșitor decît poți crede.“ Am bănuț că mi-a ghicit gîndul (care nu era, la urma urmei, prea greu de închipuit în cercul preocupărilor unui adolescent) și m-am înroșit. Rușinea m-a făcut să nu iau în seamă cu totul avertismentul. În următoarele șase-opt luni mi-am